

T.B.M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Tarih: 8.5.2026
Sayı: 1882

10/4180

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Mesleki Eğitim Merkezi uygulamalarının çocuk hakları, eğitim hakkı, iş sağlığı ve güvenliği, ücret, izin, sosyal güvence, okul devamlılığı, denetim, iş kazaları ve çocuk işçiliği boyutlarıyla araştırılması; MESEM kapsamında eğitim gördüğü belirtilen çocukların işletmelerde karşı karşıya kaldığı hak ihlali başlıklarının, saha araştırmalarına yansıyan ağır çalışma koşullarının, denetim eksikliklerinin ve kamu idaresinin sorumluluklarının belirlenmesi amacıyla Anayasanın 98 inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Gülizar BIÇER KARACA
Denizli Milletvekili

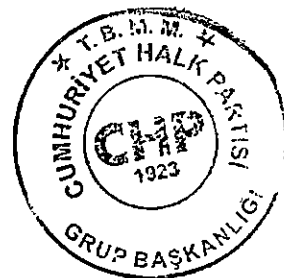
GEREKÇE ÖZETİ

Mesleki Eğitim Merkezi (MESEM) uygulamaları, son yıllarda mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaştırılması, gençlerin iş yaşamına hazırlanması ve okul ile iş yeri arasında uygulamalı eğitim bağlantısı kurulması gerekçesiyle genişletilmiştir. Ancak sahadan gelen anlatımlar, haberler, raporlar ve başvurular; bu modelin birçok durumda çocukların eğitim hakkını güçlendiren bir sistem olmaktan uzaklaştığını, çocukların yeterli koruma dengesi kurulmadan çalışma yaşamına yönlendirilmesine yol açan bir yapıya dönüştüğünü göstermektedir.

Öğrenci Sendikası tarafından yayımlanan MESEM Raporu'nda; Gebze'de MESEM'e kayıtlı 14-18 yaş arası 926 öğrenciyle yapılan anketin bulgularına yer verilmiştir. Rapor; haftada 6-7 gün çalışma, günde 10 saatin üzerinde iş yerinde bulunma, iş yerinde küfür, hakaret, fiziksel şiddet ve kötü muameleyle karşılaşma, ücret, izin, ulaşım ve yemek haklarının uygulanmasında yaşanan sorunlar gibi kapsamlı biçimde incelenmesi gereken ciddi sorun alanlarına işaret etmektedir.

Raporun en dikkat çekici kısımlarından birisi de iş kazalarına ilişkindir. Ankete katılan öğrencilerin önemli bir bölümünün iş kazası geçirdiği, kaza sonrasında hastaneye götürülmediği, iş kazasını bildirmemesi yönünde baskıyla karşılaştığı veya kaza hakkında yalan söylemeye zorlandığı yönündeki beyanlar, konunun yalnızca eğitim politikası bakımından değil; çocukların yaşam hakkı, beden bütünlüğü, sağlık hakkı ve kamu idaresinin denetim yükümlülüğü bakımından da incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu nedenle çarpıcı verilere dayalı Gebze örneği üzerinden; MESEM kapsamındaki uygulamaların Türkiye genelinde hangi koşullarda yürütüldüğü, Çocukların işletmelerde ne kadar süreyle ve hangi işlerde çalıştırıldığı, okul devamlılığının nasıl izlendiği, ücret ve izin haklarının uygulanıp uygulanmadığı, iş kazalarının nasıl kayda geçirildiği, denetim mekanizmalarının neden etkili işlemediği ve kamu kurumlarının sorumluluk zinciri bütünlüklü biçimde incelenmelidir.

GEREKÇE

Son yıllarda mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaştırılması gerekçesiyle öne çıkarılan Mesleki Eğitim Merkezi (MESEM) modeli, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gençlerin meslek edinmesi, üretim içinde öğrenmesi, iş gücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikli elemanların yetiştirilmesi ve genç işsizliğinin azaltılması başlıklarıyla kamuoyuna pazarlanmaktadır. Ancak Bakanlığın "faydalı eğitim modeli" söylemiyle örttüğü bu uygulamaya ilişkin sahadan gelen vahim vakalar ve veriler, MESEM'in çocukların eğitim hakkını güçlendirmek bir yana; çocuk hakları, iş sağlığı ve güvenliği, denetim, ücret, izin ve sosyal güvence bakımından ciddi riskler üreten bir yapıya dönüştüğünü göstermektedir.

Türkiye'de zorunlu eğitim çağındaki çocukların iş yerlerinde uzun sürelerle bulunması, okul ile bağlarının zayıflaması, düşük ücretlerle çalıştırılması, iş kazalarına maruz kalması, iş yerlerinde hakaret, şiddet ve kötü muameleyle karşılaşması, ulaşım ve yemek gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmaması, izin haklarını kullanamaması ve denetimlerin etkili biçimde işletilmemesi, meselenin yalnızca mesleki eğitim başlığı altında değerlendirilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Bu vahim tablo; çocukların korunması, eğitim hakkının güvence altına alınması ve kamu idaresinin denetim sorumluluğu bakımından yapısal bir soruna işaret etmektedir.

Türkiye'nin taraf olduğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşme uyarınca 18 yaşın altındaki herkes çocuktur. Bu nedenle 14, 15, 16 ve 17 yaşındaki öğrencilerin işletmelerde hangi koşullarda bulunduğu, hangi sürelerle çalıştırıldığı, okulda ne kadar zaman geçirdiği, eğitim süreçlerinin nasıl izlendiği ve hak ihlalleri karşısında hangi idari mekanizmaların işletildiği doğrudan çocuk haklarına dair başat bir meseledir. Çocukların yaşam hakkı, eğitim hakkı, beden bütünlüğü, ruhsal gelişimi ve sosyal gelişimi; işletmelerin düşük maliyetli iş gücü talebine veya etkisiz denetim uygulamalarına bırakılamaz.

Öğrenci Sendikası tarafından yayımlanan MESEM Raporu'nda, Gebze'de MESEM'e kayıtlı 14-18 yaş arası 926 öğrenciyle yapılan anketin bulgularına yer verilmiştir. Buna göre öğrencilerin yüzde 58,1'i haftada 7 gün, yüzde 38,7'si ise haftada 6

gün çalıştığını belirtmiştir. Aynı çalışmada öğrencilerin yüzde 70,9'unun günde 12 saatten fazla, yüzde 25,6'sının ise günde 10-12 saat arasında çalıştığını söylediği aktarılmıştır. Bu veriler, çocukların mesleki eğitim kapsamında ağır ve uzun çalışma süreleriyle karşı karşıya kaldığını ve mevzuatta belirlenen kuralların uygulanmadığını, ilgili denetimlerin yapılmadığını açıkça göstermektedir.

. Çocukların bu kadar uzun sürelerle iş yerlerinde bulunması; okul devamlılığını, sosyal yaşamı, akran ilişkilerini, ruhsal gelişimi, dinlenme hakkını ve güvenli büyüme hakkını doğrudan etkilemektedir. Rapor metninde öğrencilerin yüzde 95'inin sosyal hayatına günde yalnızca 0-3 saat ayırabildiğini belirttiği aktarılmıştır. Aynı çalışmada öğrencilerin yüzde 97'sinin yaptığı işten mutlu olmadığını, yüzde 96,3'ünün ise genel olarak kendisini mutlu hissetmediğini söylediği ifade edilmiştir. Bu görünüm, uygulamanın çocukların psikolojik iyilik hali bakımından da ciddi riskler doğurduğunu ortaya koymaktadır.

İş yerlerinde çocukların karşı karşıya kaldığı kötü muamele bulguları, ayrıca araştırılması gereken ağır bir başlıktır. Öğrenci beyanlarına göre ankete katılanların yüzde 97,8'i iş yerinde küfür veya hakarete uğradığını, yüzde 96,6'sı fiziksel şiddet gördüğünü, yüzde 97,1'i ise yaşadığı küfür veya şiddet durumlarının patron ya da usta kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Bu oranlar, münferit olayların ötesinde yaygın ve süreklilik arz eden kötü muamele riskine işaret etmektedir. Bir çocuğun meslek öğrenme gerekçesiyle gönderildiği iş yerinde hakaret, şiddet ve baskıyla karşılaşması kabul edilemez.

Modelin savunusunda en sık kullanılan gerekçelerden biri, çocukların seçtikleri meslek alanında uygulamalı eğitim görerek beceri kazanacağı yönündeki kabuldür. Ancak saha araştırmasında öğrencilerin yüzde 91,4'ünün meslek alanı dışında çalıştırıldığını belirttiği aktarılmıştır. Öğrencilerin kendi alanları yerine ayak işleri, angarya işler, temizlik, ağır işler, para sayma, tehlikeli ve ölüm riski olan işler gibi görevlerde kullanıldığını söylemesi, sistemin mesleki eğitim işlevinden uzaklaşarak çocukların düşük maliyetli iş gücü kaynağı olarak konumlandırıldığı yönündeki saha bulgularını güçlendirmektedir.

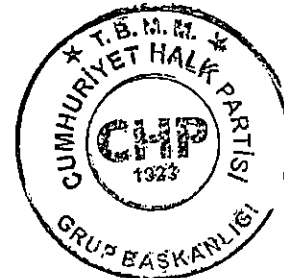

Gebze saha araştırmasında öne çıkan sektör dağılımı, riskin niteliğini daha da görünür kılmaktadır. Ankete katılan öğrencilerin yüzde 54,5'inin 14. iş kolu olarak belirtilen enerji sektöründe çalıştığı, bunu yüzde 8,7 ile metal sektörü ve yüzde 7,5 ile inşaat sektörünün izlediği aktarılmıştır. Ayrıca tekstil, çimento, toprak, deri, kimya, plastik ve taşımacılık gibi farklı alanlarda da öğrencilerin bulunduğu görülmektedir. Bu sektörlerin bir bölümü, yetişkin çalışanlar için dahi ciddi iş sağlığı ve güvenliği riskleri barındıran alanlardır. Lise çağındaki çocukların bu alanlarda hangi koruyucu önlemlerle çalıştırıldığı, risk değerlendirmelerinin yapıp yapılmadığı, kişisel koruyucu donanım verilip verilmediği ve iş güvenliği eğitimi alıp almadığı açıklığa kavuşturulmalıdır.

Okul devamlılığına ilişkin veriler, tablonun eğitim boyutunu daha da ağırlaştırmaktadır. Söz konusu raporda öğrencilerin yüzde 89,6'sının okula düzenli olarak gitmediğini belirttiği aktarılmıştır. Okula düzenli giden öğrencilerin yüzde 97,8'inin ise haftada yalnızca 1 gün okula gittiği ifade edilmiştir. Öğrencilerin yüzde 95,4'ü okullarının ders devamlılığı konusunda bir müdahalede bulunmadığını, yüzde 94,8'i ise ders devamsızlıklarının doğru işlenmediğini söylemiştir. Bu veriler, kayıt üzerinde öğrenciliğin devam etmesinin tek başına nitelikli ve düzenli eğitim alındığı anlamına gelmediğini göstermektedir.

Ücret ve izin hakları, çocukların yalnızca eğitim hakkı bakımından değil, sosyal haklar bakımından da korunmadığını gösteren önemli başlıklardır. Mevzuatta öğrencilerin sınıf düzeyine göre belirli oranlarda ücret alması ve izin haklarının korunması öngörülmektedir. Ancak rapor bulguları, bu hakların uygulamada çoğu zaman kağıt üzerinde kaldığını göstermektedir. Öğrencilerin yüzde 91,6'sının iş yerinden ücretli izin alamadığını, yüzde 87,6'sının izin almak istediğinde kötü muameleyle karşılaştığını belirttiği aktarılmıştır. Öğrencilerin yüzde 97,6'sının Şubat tatilinde, yüzde 92,7'sinin ise yaz tatilinde ücretli izin hakkından yararlanamadığı ifade edilmiştir.

Ücret başlığında ortaya çıkan görünüm de ayrı bir incelemeyi gerektirmektedir. Öğrencilerin yüzde 98,7'sinin maaş aldığını belirttiği, ancak yüzde 1,3'ünün maaş almadığını söylediği aktarılmıştır. Maaş alanların büyük bir bölümünün aylık 7 bin TL

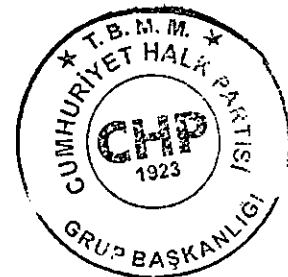

civarında ücret aldığı, bu ücret düzeyinin yasal ödeme yükümlülükleri bakımından ayrıca incelenmesi gerektiği raporda değerlendirilmiştir. Maaşların ödeme düzenine ilişkin olarak öğrencilerin yüzde 60,9'unun haftalık, yüzde 36,5'inin aylık, yüzde 0,1'inin günlük, yüzde 2,5'inin ise düzensiz ödeme aldığını belirttiği aktarılmıştır.

Ulaşım ve yemek başlıkları, öğrencilerin temel ihtiyaçlarının sistemli biçimde güvence altına alınmadığını göstermektedir. Rapora göre öğrencilerin yalnızca yüzde 8,2'sinin ulaşım masrafı iş yeri tarafından karşılanırken, yüzde 91,8'i ulaşım masrafının karşılanmadığını belirtmiştir. Ulaşım masrafı karşılanmayan öğrencilerin yüzde 81,5'inin otobüsle, yüzde 18,5'inin ise ailelerinin bıraktığı özel araçla iş yerine gittiği ifade edilmiştir. Bu durum, düşük ücret alan çocukların ve ailelerinin üzerine ek bir maddi yük bindirildiğini göstermektedir.

Beslenme hakkı bakımından da önemli sorunlar bulunmaktadır. Raporun ilgili bölümünde öğrencilerin bir kısmının iş yerlerinde yemek hakkına erişemediği, yemek verilen iş yerlerinde ise verilen yemeğin niteliğine ilişkin ciddi memnuniyetsizlik bulunduğu aktarılmıştır. Yemek verilen iş yerlerinde öğrencilerin yüzde 79,8'i verilen yemeği 1-5 aralığında en düşük düzey olan "1" ile değerlendirmiş; yalnızca yüzde 2,1'i "5" yanıtını vermiştir. Yemek verilmeyen iş yerlerinde öğrencilerin yüzde 82,7'sinin yemeğini evden getirdiği, yüzde 17,3'ünün ise yemek söylediği aktarılmıştır. Çocukların eğitim adı altında iş yerlerinde bulunurken temel beslenme ihtiyaçlarının yeterli ve nitelikli biçimde karşılanmaması, sosyal devlet anlayışıyla bağdaşmamaktadır.

Denetim mekanizmasının etkisizliği, raporun en dikkat çekici başlıklarından biridir. Çocukların iş yerlerinde bulunduğu bir modelde denetim, yalnızca idari bir işlem değildir; çocukların yaşamını, sağlığını, eğitim hakkını ve güvenliğini koruyan temel mekanizmadır. Buna rağmen öğrencilerin yüzde 88,9'unun genel olarak iş yerlerine denetime gelinmediğini belirttiği aktarılmıştır. Denetime gelindiğini söyleyen öğrencilerin yüzde 84,8'i denetimlerin ayda 1 veya 2 kez olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin yüzde 70,2'si denetim öncesinde patronlara haber verildiğini, yüzde 92,1'i ise denetimlerin çalışma koşullarını iyileştirmek için herhangi bir müdahale yaratmadığını söylemiştir.

İş kazalarına ilişkin veriler, meselenin artık yalnızca eğitim politikası sınırlarında tartışılmayacağını göstermektedir. Son yıllarda eğitim kapsamında işletmelere gönderilen çocukların iş yerlerinde yaşamını yitirdiğine, yaralandığına ve ağır iş kazaları geçirdiğine dair çok sayıda olay kamuoyuna yansımıştır. Bir çocuğun meslek öğrenmek için gönderildiği işletmeden yaralı veya cansız çıkması, yalnızca işletmenin değil, bu sistemi kuran, yaygınlaştıran ve denetlemekle yükümlü olan kamu idaresinin de sorumluluğunu gündeme getirir.

Ankete katılan öğrencilerin yüzde 90,5'inin daha önce iş kazası geçirdiğini belirttiği aktarılmıştır. Bu öğrencilerin yüzde 89,9'u kaza sonrasında hastaneye götürülmediğini söylemiştir. Öğrencilerin yüzde 43,8'i geçirdikleri kazayı 8, yüzde 31,7'si ise 10 ciddiyet düzeyinde değerlendirmiştir. Bu oranlar, öğrencilerin basit ve önemsiz kazalar değil, ağır sonuçlar doğurabilecek iş kazaları yaşadığını göstermektedir.

Bildirim süreçlerine ilişkin öğrenci beyanları ise sorunun yalnızca kazaların yaşanmasıyla sınırlı olmadığını ortaya koymaktadır. Raporda öğrencilerin yüzde 94'ünün çalıştıkları yerden iş kazalarını bildirmemeleri yönünde baskıyla karşılaştığını, yüzde 93,9'unun geçirdikleri kazalar hakkında yalan söylemeye zorlandığını belirttiği aktarılmıştır. Öğrencilerin yüzde 95,2'si kendi dışında iş yerinde kaza geçiren MESEM'li öğrenciler olduğunu ifade etmiştir. Çalıştıkları işletmelerde ayda ne sıklıkla iş kazası yaşandığı sorulduğunda öğrencilerin yüzde 81,5'inin ayda 11'in üzerinde iş kazası gerçekleştiğini belirttiği aktarılmıştır. Bu beyanlar, iş kazası kayıtları ile saha beyanları arasındaki olası farkın da araştırılmasını gerektirmektedir.

Dünyadaki mesleki eğitim modelleriyle yapılan karşılaştırmalar da Türkiye'deki uygulamanın hangi yönlerden eksik kaldığını göstermektedir. Farklı ülkelerde mesleki eğitim modelleri yalnızca öğrencilerin iş yerine gönderilmesiyle sınırlı değildir. Almanya örneğinde işletmelerin eğitim verme yeterliliği, eğitici niteliği, standart müfredat, meslek odalarının denetimi, sosyal güvenlik, ücret, iş güvenliği ve eğitim kalitesi birlikte ele alınmaktadır. Brezilya örneğinde genç çıraklık sistemi okul, denetim kurumları, sosyal güvenlik, ücret ve pedagojik takip mekanizmalarıyla birlikte yürütülmektedir.

Türkiye'deki uygulamanın bu güvencelerle ne ölçüde uyumlu olduğu ayrıca incelenmelidir.

Mesleki eğitimin gerekliliği tartışmasızdır; tartışılması gereken, bunun hangi koşullarda ve hangi güvencelerle yürütüldüğüdür. Mesleki eğitim, çocukların okuldan kopması, uzun sürelerle çalıştırılması, düşük ücret alması, şiddete uğraması, iş kazası geçirmesi, yemek ve ulaşım hakkından yoksun bırakılması, meslek alanı dışında çalıştırılması ve yeterli koruma mekanizması bulunmadan işletmelerde bulundurulması anlamına gelemez. Nitelikli mesleki eğitim; çocuğun güvenliğini, eğitim hakkını, sosyal gelişimini, ruhsal sağlığını, fiziksel bütünlüğünü ve geleceğini koruyan bir sistem içinde mümkündür.

Kamu idaresinin sorumluluğu, öğrencilerin yalnızca okula kaydedilmesiyle sınırlı değildir. Milli Eğitim Bakanlığı, öğrencilerin kayıtlı bulunduğu okullar ve mesleki eğitim merkezleri, il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri, işletmeler, SGK, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, iş sağlığı ve güvenliği birimleri ve yerel denetim mekanizmaları arasında nasıl bir koordinasyon bulunduğu açık değildir. Öğrencilerin iş yerlerinde hangi sıklıkla denetlendiği, denetim raporlarının tutulup tutulmadığı, iş kazalarının hangi kuruma bildirildiği, öğrencilerin ücret ve izin haklarının kim tarafından takip edildiği, meslek alanı dışında çalıştırılan öğrenciler için ne işlem yapıldığı, şiddet ve kötü muamele beyanları karşısında hangi yaptırımların uygulandığı belirlenmelidir.

Öğrencilerin önemli bölümünün 18 yaşın altında olduğu dikkate alındığında, sorunun ağırlığı daha da artmaktadır. Devlet, çocukları koruma yükümlülüğünü işletmelere devredemez. Bir çocuk, okul çağında olduğu halde fiilen iş yerinde uzun saatler çalışıyorsa; dinlenme, beslenme, ulaşım, ücret, izin, sağlık ve güvenlik hakkından yoksun bırakılıyorsa; okul devamlılığı sağlıklı biçimde izlenmiyorsa; şiddete ve iş kazalarına maruz kalıyorsa, burada eğitim politikasının ötesinde kamu düzenini ilgilendiren ağır bir sorun vardır.

Bu nedenle araştırmanın yalnızca öğrenci sayılarıyla sınırlı tutulmaması, uygulamanın tüm yönleriyle Türkiye genelinde incelenmesi gerekmektedir. Araştırma kapsamında MESEM'e kayıtlı öğrenci sayıları, yaş grupları, cinsiyet dağılımı, il ve ilçe dağılımı, sektör ve iş kolu dağılımı, öğrencilerin işletmelerde geçirdiği süre, okul devamlılığı, ücret ödeme düzeni, izin kullanımı, ulaşım ve yemek giderleri, sosyal güvence kapsamı, iş kazası kayıtları, ölüm ve yaralanma vakaları, denetim sıklığı, denetim raporları, idari yaptırımlar ve işletmelerin yükümlülükleri incelenmelidir.

Rapordaki tüm veriler incelendiğinde, Gebze'deki görünüm, yapısal bir denetim krizinin açığa çıkmış halidir.

Tüm bu veriler ve olası nedenleri birlikte değerlendirildiğinde; MESEM uygulamalarının çocuk hakları, eğitim hakkı, iş sağlığı ve güvenliği, okul devamlılığı, ücret, izin, ulaşım, yemek, sosyal güvence, iş yeri denetimleri, iş kazaları ve kamu idaresinin sorumluluk zinciri bakımından bütünlüklü biçimde incelenmesi; uygulamadaki hak ihlallerinin ortaya çıkarılması; çocukların güvenliğini sağlayacak etkili mekanizmaların belirlenmesi; nitelikli, kamusal, denetlenebilir ve çocuk yararını esas alan yeni bir mesleki eğitim politikasının oluşturulması amacıyla işbu önergemiz vasıtasıyla Meclis Araştırması açılması zarureti hasıl olmuştur.

1882 Sayılı meclis Aras,

MİLLETVEKİLİ ADI SOYADI	SEÇİM BÖLGESİ	İMZA
Mehmet GÜZELMANSUR	HATAY	
Hikmet Yalim Halıcı	İsparta	
Ümit Özalp	İzmir MV.	
Semra Dincer	Ankara MV	
UZAR KARASU	Sivas MV	
Seif ALPACI	Sivas MV.	
Servet Mullaoglu	Hatay M.V.	
İbrahim ARSLAN	Eskişehir MV	
R. İ. T. NALBANTOĞLU	İzmir	
Uluç POÇAT	İzmir	
Şeyit TORUN	ORDU	
Ahmet Tunca ÖZKAN	İzmir MV.	
Cemal ERGİNYURT	İstanbul	
Gamze TAŞCIER	Ankara	
Gamze Aktepe İğzdi	İstanbul	
Turan Tazkin ÖZER	İstanbul	
Sevda Karaca Demir	Gaziantep	
Aliye Çoşar	Antalya	
Aliye Timsi Ersever	Ankara	
Bekir Başerwinger	Meriçe	
ALI KANADSA	USAK	

Rahmi Arkin TÜRELİ

İzmir

Ashu Kılıç

